
ПРАВА НА ЧОВЕКА

ДЕЛОТО *ПЕТКОВ И ПАРНАРОВ СРЕЩУ* *БЪЛГАРИЯ*

(жалба № 59273/10)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

19 май 2015 г.

Настоящото решение ще стане окончателно съобразно разпоредбите на чл. 44, ал. 2 от Конвенцията. То може да претърпи редакционни промени.

ПО ДЕЛОТО ПЕТКОВ И ПАРНАРОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Европейският съд по правата на човека – четвърто отделение, в състав от:

Гuido Раймонди – *председател*,

Пеиви Хирвеле,

Георге Николау,

Леди Бианку,

Пол Махони,

Кшищоф Войтишек,

Йонко Грозев, *съдии*

и Франсоаз Елен-Пасос – *секретар на отделението*,

след обсъждане в закрито заседание на 21 април 2015 г., постанови следното решение, прието на същата дата.

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба № 59273/10, подадена срещу Република България от двама български граждани – г-н Пламен Петков Петков и г-н Петър Данаилов Парнаров („жалбоподателите“) на 30 септември 2010 г. на основание чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“).

2. Жалбоподателите са представлявани от г-жа И. Василева и г-н Н. Атанасов, адвокати, практикуващи в София. Българското правителство („правителството“) се представлява от своя агент г-жа Й. Стоянова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че са били обект на малтретиране от страна на полицията и не е имало ефективно разследване по техните оплаквания от страна на властите.

4. На 18 декември 2013 г. правителството е уведомено за жалбата.

ПО ФАКТИТЕ

1. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателите са родени съответно през 1982 и 1978 г. и живеят в София.

А. Инцидентът от нощта на 3 юли 2009 г.

6. Фактите, така както са изложени от жалбоподателите, са следните. През нощта на 3 срещу 4 юли 2009 г., около 1,30 ч., на излизане от бар, разположен в покрайнините на парк в центъра на София, те стават свидетели на грубо отношение на четирима младежи към две момичета. Първият жалбоподател се опитва да се намеси. Ударен е по главата, съборен на земята и ритан с крака. Вторият жалбоподател, въоръжен с дървена пръчка, която е взел от парка, се опитва да изплаши нападателите.

7. На местопроизшествието пристига полицейски патрул, който се е намирал в близост. Първият жалбоподател, с наранено лице, се опитва да обясни на полицейските служители какво се е случило и казва на двамата полицейски служители, че трябва да настигнат нападателите. Единият полицай му изкрещява: „Какви сте вие, че да ни казвате какво да правим, я елате тук!“ Жалбоподателите търсят обяснение от полицейските служители защо се държат така с тях и искат от тях да се легитимират. Тогава полицаите ги свалят на земята и им поставят белезници с ръце зад гърба.

8. Полицаите започват да ритат и удрят с юмруци жалбоподателите. Междувременно пристигат още три полицейски патрула, те наблюдават отстрани двамата си колеги, но не предприемат нищо, за да ги спрат. Побоят според жалбоподателите продължава 10–15 минути. После те са обискирани и откарани в полицейското управление. Дървената пръчка, захвърлена от жалбоподателите, е взета от полицейските служители. В полицейския автомобил вторият жалбоподател моли да му отпуснат белезниците, защото му причиняват болка, но полицаят, който преди това му е нанасял удари, ги затыга.

Б. Наказателното производство за хулиганство и задържането на жалбоподателите

9. В 2,20 ч. жалбоподателите са задържани по реда на ЗМВР. Като основание за задържането в заповедите се сочи хулиганство. В 15,00 ч. те са отведени при разследващ полицай, който им провежда разпити във връзка с извършено хулиганство. Повдигнати са им обвинения за това, че са извършили хулигански действия спрямо двама полицейски служители – А. Ю. и В. К., че са отказали да изпълнят разпореждане да легнат на земята и че са нанасяли удари на полицейския служител А. Ю. с пръчка по гърба и с юмруци по гърдите.

10. С постановление на прокурор от същия ден жалбоподателите са задържани на основание чл. 64, ал. 1 НПК – за осигуряване на обвиняемия в съда за определяне на постоянна мярка „задържане под стража“. На 7 юли 2009 г. при изтичане на максималния 72-часов срок, допустим за този вид задържане, прокуратурата решава да не внася искане до съда за постоянна мярка „задържане под стража“ спрямо тях, определя им мерки за неотклонение „гаранция“ и постановява да бъдат незабавно освободени.

11. След освобождаването си жалбоподателите подават жалба срещу законността на задържането им от 4 юли 2009 г. до 72 часа. С влязло в сила на 13 ноември 2009 г. определение на Софийския градски съд е прогласена незаконност на това задържане. Съдът приема, че целта на 72-часовото задържане е осигуряване на обвиняемия в съда, когато са налице предпоставките за определяне на постоянна мярка „задържане под стража“. В случая тези предпоставки не са били налице и прокурорът не е имал основание да внесе искане до съда за вземане на постоянна мярка „задържане под стража“. Затова задържането на жалбоподателите до 72 часа е било незаконно.

12. На 22 декември 2009 г. обвиненията срещу жалбоподателите са изменени. Прокуратурата конкретизира, че първият жалбоподател обиждал полицейските служители и ударил полицая А. Ю. с юмруци по гърдите, а вторият жалбоподател крещял и псувал полицейските служители и ударил полицая А. Ю. с пръчка по гърба. По-точно, двамата жалбоподатели крещели: „Не се занимавай с тези палячовци“, „Вие не сте полицаи“, „Боклуци“, и псували.

13. На неуточнена дата през 2010 г. жалбоподателите са предадени на съд. С решение на Софийския районен съд от 8 юли 2010 г., срещу което не е внесен протест и което влиза в сила на 24 юли 2010 г., жалбоподателите са оправдани по повдигнатите им обвинения.

В. Сигналят, внесен от жалбоподателите

14. След освобождаването им на 8 юли 2009 г. жалбоподателите са прегледани от съдебен лекар. Съгласно издадените им съдебномедицински удостоверения пър-

вият жалбоподател има охлузвания на двете ръце и двата крака с размер до 4 см на 1 см и драскотини с дължина до 8 см. Вторият жалбоподател има кръвонасядане с размер 20 см на 12 см на гърба в областта на лопатката и друго по-малко кръвонасядане на лявото рамо, а също и охлузвания и кръвонасядания по двете ръце и дясното коляно. Заключение на съдебния лекар е, че уврежданията са причинили болка и страдание и би могло да бъдат получени по съобщения от жалбоподателите начин и време – при нанесен им побой на 4 юли 2009 г.

15. На 22 юли 2009 г. жалбоподателите подават сигнал до прокуратурата. В него излагат фактите за случилото се през нощта на 3 срещу 4 юли 2009 г. и настояват да бъде извършена проверка и ако бъде установено извършването на престъпление, виновните лица да бъдат привлечени към наказателна отговорност. Правят искания да бъде установена самоличността на участвалите полицейски служители и да бъдат прегледани записите от камерите на намиращия се в близост до мястото на инцидента магазин. Към сигнала жалбоподателите прилагат издадените им съдебномедицински удостоверения.

16. Образувана е предварителна проверка и от жалбоподателите са снети обяснения. Според тях единственото, за което са попитани, е дали поддържат фактите, изложени в сигнала. Очевидно обяснения от полицейските служители не са снемани в хода на проверката. Към материалите по тази проверка са приобщени копия от материалите по наказателното производство за хулиганство срещу жалбоподателите.

17. В края на предварителната проверка не е издаден никакъв прокурорски акт по оплакванията на жалбоподателите – не е образувано наказателно производство, но няма и отказ за образуване на такова. Вместо това прокуратурата приема, че на база материалите от проверката срещу жалбоподателите следва да се образува наказателно производство за набедяване (вж. т. 19–22 по-долу).

18. На 15 април 2010 г. жалбоподателите внасят молби до различни нива на прокуратурата, до Висшия съдебен съвет и Инспектората към Висшия съдебен съвет с цел да получат сведения за крайния изход на проверката, образувана по техния сигнал. Отправят оплакване, че властите не са изпълнили задължението си за ефективно разследване, а също и че при липсата на краен прокурорски акт те не могат да упражнят правото си да обжалват евентуален отказ за образуване на наказателно производство по техния сигнал. Жалбоподателите получават уведомления, че молбите им са препратени от Върховната касационна прокуратура на Софийската градска прокуратура и от Софийската градска прокуратура на Софийската районна прокуратура, която била компетентна да се произнесе. Оттук нататък те не получават нищо повече.

Г. Наказателното производство за набедяване срещу жалбоподателите

19. В рамките на наказателно производство срещу жалбоподателите за набедяване двамата полицаи – А. Ю. и В. К., са разпитани като свидетели. Те отричат да са нанасяли побой на жалбоподателите. На 15 април 2010 г. на жалбоподателите са повдигнати обвинения за това, че набедили лица от състава на полицията – А. Ю. и В. К., пред надлежен орган на властта в извършване на престъпление по чл. 131, ал. 1, т. 2 във вр. с чл. 130, ал. 2 НК – причиняване на лека телесна повреда, като знаели, че полицейските служители не са го извършили.

20. С присъда на Софийския районен съд от 28 януари 2011 г. жалбоподателите са оправдани по обвиненията за набедяване. Срещу присъдата е подаден протест от прокуратурата и в производството пред Софийския градски съд оправдателната присъда е потвърдена с решение от 7 ноември 2011 г.

21. На основата на обясненията на жалбоподателите, показанията на всички присъствали на инцидента полицейски служители и съдебномедицинските удостоверения на жалбоподателите двете съдебни инстанции приемат за установена следната фактическа обстановка. Жалбоподателите излизат около 1 часа сутринта от заведение, разположено в покрайнините на парка. Докато прекосяват парка, първият жалбоподател е нападат от непознати. Вторият жалбоподател вижда приятеля си на земята, ритан от тези непознати, и ги подгонва с дървена пръчка. В този момент двамата полицейски служители А. Ю. и В. К., които патрулират наблизо, виждат жалбоподателите да тичат срещу тях. Жалбоподателите им обясняват, че са били нападнати, но полицейските служители не предприемат нищо. Те не забелязват лица, отговарящи на описанието, дадено от жалбоподателите. Възниква спор между жалбоподателите и полицейските служители и при него полицаите прилагат техника за задържане и помощни средства – белезници. Полицейските служители признават употребата на сила срещу двамата жалбоподатели, но смятат, че тя е оправдана поради отказа на жалбоподателите да се подчинят на заповедта да легнат на земята. Софийският градски съд отбелязва, че със съдебномедицинските удостоверения, издадени на жалбоподателите веднага след излизането им от ареста, са установени увреждания на здравето, отговарящи на лека телесна повреда, и заключава, че поради това съществува възможност тези наранявания да са причинени при задържането. Останалите полицейски служители пристигат на местопроизшествието едва след като на жалбоподателите вече са поставени белезници и не са очевидци на спречкването.

22. Двете съдебни инстанции сочат също така, че по подадения от жалбоподателите сигнал до прокуратурата е възложена проверка на СДВР, в рамките на която не са събрани данни за грубо и неетично поведение от страна на полицейските служители.

ли и поради това прокуратурата преценява да започне наказателно производство за набедяване срещу жалбоподателите. Двете съдебни инстанции приемат, че няма извършено престъпление, тъй като жалбоподателите са имали всички основания добросъвестно да считат – при положение че са били задържани с употреба на сила за това, че са потърсили съдействие след инцидент с други лица, – че полицейските служители са превишили правомощията си и са използвали непропорционална сила. Така, като са подали сигнал след инцидента, жалбоподателите са смятали, че упражняват правата си, и не са имали съзнанието, че обвиняват полицейските служители в престъпление, което те не са извършили.

23. След това жалбоподателите завеждат искове по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди и търсят обезщетение за повдигнатите им обвинения за набедяване. С решение от 7 май 2013 г. Софийският районен съд частично уважава иска на втория жалбоподател и му присъжда 2000 лева (равностойността на 1022 евро) обезщетение за вреди, ведно със законната лихва. Решението е потвърдено във въззивното производство от Софийския градски съд на 27 март 2014 г. Според последващата информация, предоставена от страните, към юни 2014 г. производството по иска на първия жалбоподател е било висящо пред Софийския районен съд.

II. ПРИЛОЖИМО БЪЛГАРСКО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

A. Прилагане на сила от полицията

24. Член 72 на Закона за Министерството на вътрешните работи от 2006 г., в сила към съответния момент, в относимите си части гласи:

„Ал. 1. При изпълнение на служебните си задължения полицейските органи могат да използват физическа сила и помощни средства само ако те не могат да бъдат осъществени по друг начин при:

1. противодействие или отказ да се изпълни законно разпореждане;

2. задържане на правонарушител, който не се подчинява или оказва съпротива на полицейски орган;

...

5. нападения срещу граждани и полицейски органи;

...

7. групови нарушения на обществения ред;

...

Ал. 2. Помощни средства са: белезници (...) палки...“.

Б. Отговорност за действия, съставляващи малтретиране

25. Наказателният кодекс въздига в престъпление причиняването другиму на лека, средна или тежка повреда (чл. 128–130). Причиняването на лека телесна повреда без разстройство на здравето на пострадалия се наказва с лишаване от свобода до шест месеца или пробация (чл. 130, ал. 2). Ако телесната повреда е причинена от полицейски орган, е налице квалифициращо обстоятелство и за престъплението се предвижда по-тежко наказание – лишаване от свобода до една година или пробация (чл. 131, ал. 1, т. 2).

26. Наказателно-процесуалният кодекс от 2005 г. регламентира, че прокурорът образува досъдебно производство за престъпления от общ характер, когато са налице законен повод и достатъчно данни. За отказ на прокурора да образува досъдебно производство се уведомява пострадалият или лицето, направило съобщението. Отказът подлежи на обжалване пред прокурор от по-горестоящата прокуратура, който може да го отмени и да разпореди образуването на досъдебно производство. (чл. 207 и 213 НПК).

В. Деликтна отговорност на държавата

27. Законът за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ) от 1995 г. в чл. 1, ал. 1 предвижда: „Държавата и общините отговарят за вредите, причинени на граждани и юридически лица от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на техни органи и длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност“.

28. Член 2 ЗОДОВ предвижда, че държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от разследващите органи, прокуратурата или съда, в частност при незаконно задържане, при наказателно обвинение или осъждане, когато лицето бъде впоследствие оправдано.

29. Общата разпоредба, която урежда деликтната отговорност, е чл. 45 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД): „Всеки е длъжен да поправи вредите, които виновно е причинил другиму“.

ПО ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИТЕ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

30. На основание чл. 3 от Конвенцията жалбоподателите се оплакват, че са били подложени на нечовешко и унижително отнасяне от страна на полицейските служите-

ли, които са ги задържали. На базата на чл. 3 и чл. 13 от Конвенцията те твърдят, че не е било проведено ефективно разследване по техните оплаквания, но за сметка на това са били обвинени за набедяване. Съдът счита, че гореописаните оплаквания следва да бъдат разгледани на основание чл. 3 от Конвенцията, който гласи: „Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание“.

А. По допустимостта

1) Изчерпване на средствата за защита

31. Правителството твърди неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Жалбоподателите можело да предявят иск за обезщетение по чл. 1, ал. 1 ЗОДОВ или пък по общата разпоредба на чл. 45 ЗЗД.

32. Жалбоподателите възразяват, че предложените средства от правителството са неприложими. Член 1 ЗОДОВ се отнася до действия на органите при изпълнение на административна дейност, а това не обхваща задължението на прокуратурата за разследване на твърдени престъпления. Колкото до общата деликтна отговорност, тя също не е приложима спрямо прокуратурата, защото прокурорите се ползват от имунитет. Жалбоподателите поддържат също така, че по принцип такива искове позволяват само присъждане на обезщетение, но те не представляват средство, с което да се задължи държавата да изпълни позитивното си задължение по чл. 3 от Конвенцията за провеждане на ефективно разследване по оплакванията им за малтретиране от страна на полицията.

33. Съдът напомня, че съгласно чл. 35, ал. 1 от Конвенцията той може да разглежда даден случай само след изчерпване на всички вътрешноправни средства. Целта на тази разпоредба е да предостави на договарящите страни възможността да предотвратят или поправят нарушенията, които им се вменяват, преди за това да бъде сезиран Съдът. Независимо от всичко разпоредбата изисква да бъдат изчерпани само средствата, които са приложими към твърдените нарушения, налични и адекватни. Тези средства трябва да съществуват в достатъчна степен и на практика, и на теория, като в противен случай не биха отговаряли на изискванията за ефективност и достъпност. В тежест на държавата е да докаже, че тези изисквания са кумулативно изпълнени (вж. измежду много други *Misfud c/y Франция* (решение по допустимостта) (ГК), № 57220/00 г., § 135, ЕСПЧ 2002-VIII).

34. По конкретния случай Съдът отбелязва, че жалбоподателите са внесли сигнал до прокуратурата и са поискали образуването на наказателно производство. Тъкмо подаването на сигнал е наличното по българското законодателство средство да

се направи оплакване за малтретиране от страна на полицията (*Иван Василев с/у България*, № 48130/99 г., § 57, 12 април 2007 г.), затова не може да се иска от жалбоподателите да са приложили друго средство. Относно заявената от правителството възможност за предявяване на граждански иск на основание чл. 1 ЗОДОВ или чл. 45 ЗЗД Съдът констатира, че дори и да се приеме, че тя е приложима към случаите на малтретиране от органите на реда, би довела само до присъждане на обезщетение на жалбоподателите и не представлява средство, което да позволи установяването на малтретирането и наказването на отговорните за това лица (*Димитър Димитров с/у България*, № 18059/05, § 32, 3 април 2012 г.). Освен това този правен ред не може да доведе до произнасяне по твърдяното нарушение, че прокуратурата не е провела ефективно разследване, тъй като отговорността на този орган се ограничава в параметрите на чл. 2 ЗОДОВ (вж. т. 28 по-горе). Правителството не е успяло да представи нито един пример от съдебната практика, който да демонстрира обратното. При тези обстоятелства, тъй като жалбоподателите са опитали да използват средствата, предложени им от наказателното производство, Съдът приема, че те не са били длъжни да минат и по реда на една гражданскоправна процедура за търсене на обезщетение, за да покрият изискванията на чл. 35, ал. 1 (*Иван Василев*, цитирано по-горе, § 57). Затова отхвърля направеното възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства.

2) Спазване на шестмесечния срок

35. Правителството поддържа, че във всеки случай, ако жалбоподателите са счели посочените по-горе средства за неефективни, е трябвало да сезират Съда в шестмесечен срок от настъпване на процесните събития през юли 2009 г., и понеже не са го направили, жалбата им е недопустима поради неспазване на този срок.

36. Жалбоподателите възразяват, че не е било възможно при подаване на сигнала до прокуратурата през юли 2009 г. да предположат, че това средство за защита ще се окаже неефективно. Те настояват, че са сезирали Съда в момента, в който те самите са били обвинени в набедяване и им е станало известно, че няма никакъв резултат от разследването по техния сигнал.

37. Съдът припомня, че като общо правило шестмесечният срок, уреден в чл. 35, ал. 1, започва да тече от датата на окончателното решение, постановено в обичайния процес на изчерпване на вътрешноправните средства. Когато обаче е ясно от самото начало, че не е налице ефективно правно средство за защита на разположение на жалбоподателя, срокът започва да тече от датата на действията или мерките, от които той се оплаква, или от датата на узнаването на тези действия или на техния ефект, или от настъпилата вреда за жалбоподателя (*Dennis и др. с/у Обединеното*

кралство (решение по допустимостта), № 76573/01, 2 юли 2002 г.). Член 35, ал. 1 не може да бъде тълкуван по начин, който да изисква от жалбоподателя да сезира Съда с оплакването си, преди въпросът да е бил изяснен с окончателен акт на вътрешно ниво. Ето защо, когато жалбоподател използва очевидно съществуващо средство и чак впоследствие узнае обстоятелства, които правят това средство неефективно, би могло да се приеме за подходящо за начало на шестмесечния период да се смята датата, на която жалбоподателят за първи път е узнал или е бил длъжен да узнае тези обстоятелства (*Varnava и др. срещу Турция* (ГК), № 16064/90, № 16065/90, № 16066/90, № 16068/90, № 16069/90, № 16070/90, № 16071/90, № 16072/90 и № 16073/90, § 157, ЕСПЧ 2009).

38. В конкретния случай Съдът отбелязва, че жалбоподателите са подали сигнал през юли 2009 г. Дали са обяснения в рамките на проверката и са имали основателното очакване, че прокурорът ще се произнесе по сигнала им – било като образува наказателно производство, било като откаже да образува такова производство с мотивиран акт, подлежащ на обжалване пред прокурор от по-горестоящата прокуратура (вж. т. 26 по-горе). Девет месеца по-късно, на 15 април 2010 г., жалбоподателите са били привлечени като обвиняеми за набедяване и с молби до различни органи от същата дата са се интересували от хода на разследването по техните оплаквания в сигнала, но така и не са получили отговор. При тези обстоятелства Съдът не е убеден, че преди 15 април 2010 г. жалбоподателите са били длъжни да узнаят, че избраното от тях средство не е ефективно. Като отчита, че жалбоподателите са подали настоящата жалба, преди да са изтекли шест месеца от тази дата, Съдът приема, че те са спазили изискванията на чл. 35, ал. 1, поради което отхвърля направеното от правителството възражение.

3) Заключение по допустимостта

39. В допълнение Съдът установява, че жалбата не е явно неоснователна по смисъла на чл. 35, ал. 3, б. „а“ от Конвенцията, както и че не е налице друго основание, въз основа на което оплакванията да бъдат отхвърлени като недопустими, поради което ги обявява за допустими.

Б. По съществуването на жалбата

1) За твърдяното малтретиране

(а) Становищата на страните

40. Жалбоподателите твърдят, че са бити от полицията, докато са били легнали на земята с поставени белезници, без поведението им да е оправдавало такова отноше-

ние. Неоснователно са били задържани и обвинени в хулиганство. Считат, че насилието и унижението, на които са били обект, съставляват нечовешко или унизително отнасяне, каквото чл. 3 забранява.

41. Правителството смята, че твърденията на жалбоподателите не са доказани, и приканва Съда да не ги приема безкритично, като вземе предвид, че двамата са излизали от бар и най-вероятно са били под въздействието на алкохол. Правителството поддържа, че употребената сила от полицейските служители е била пропорционална и че макар да може да се определи като грубо отнасяне, все пак не е нечовешко и унизително отнасяне, достигащо степента на суровост, изискуема от чл. 3 от Конвенцията.

(б) *Преценка на Съда*

42. Съдът напомня, че чл. 3 от Конвенцията утвърждава една от най-основните ценности на демократичните общества и забранява абсолютно категорично изтезанията и нечовешкото или унизителното отнасяне или наказание. За да попадне в обхвата на чл. 3, дадено отношение трябва да достигне минимална степен на сериозност. Преценката на този минимум по същество е относителна – тя зависи от конкретните факти по случая, като например продължителността на това отнасяне, физическите и психическите последици от него, а понякога и от пола, възрастта и здравословното състояние на жертвата (вж. измежду много други *Kudla c/y Полуа* (ГК), № 30210/96, § 91, ЕСПЧ 2000–ХІ, и *Berlicski c/y Полуа*, № 27715/95 и № 30209/96, § 59, 20 юни 2002 г.). Съдът многократно е подчертавал, че причинените страдания и унижения във всеки случай трябва да надхвърлят неизбежната степен на страдание и унижение, свързана с дадена форма на законно отнасяне или наказание (вж. *Kudla*, цитирано по-горе, § 92).

43. Във връзка с това Съдът е отсъждал, че е налице „нечовешко“ отнасяне, особено в случаи, когато то е прилагано с умисъл в продължение на часове и когато са причинени телесни увреждания или силни физически или психически страдания. Освен това е приемал, че отношението е „унизително“, ако е от естество да внуши на жертвите чувства на страх, тревожност и малocenност, които могат да ги унижат и да накърнят достойнството им (вж. *Kudla*, цитирано по-горе, § 92).

44. Оплакванията от малтретиране следва да бъдат подкрепени пред Съда с надлежни доказателства. При установяване на фактите Съдът се ръководи от принципа за доказване „по несъмнен начин“. Такова доказване може да се основава на кумулативното наличие на данни или необорени презумпции, които са достатъчно сериозни, ясни и еднозначни (*Ирландия c/y Обединеното кралство*, 18 януари 1978 г., § 161 в края, серия А № 25, и *Berlicski*, цитирано по-горе, § 60). Когато са направени

оплаквания по чл. 3 от Конвенцията, Съдът трябва да извърши особено задълбочена проверка. Ако обаче е проведено национално производство, Съдът не може да замени оценката на фактите, извършена от националните съдилища, освен когато убедителни аргументи обусловят нужда от отклонение от фактическите констатации, направени от тези съдилища (*Gäfgen c/у Германия* (ГК), № 22978/05, § 93, ЕСПЧ 2010, и *Dembele c/у Швейцария*, № 74010/11, § 40, 24 септември 2013 г.).

45. При употреба на сила по време на задържане или упражнен контрол от страна на полицията Съдът трябва да изследва дали използваната сила е била абсолютно необходима и пропорционална при конкретните обстоятелства и дали държавата може да бъде държана отговорна за причинените увреждания (*Berlicski*, § 64, *Dembele*, § 41, и *Димитър Димитров*, § 38, вече цитирани по-горе). За да отговори на този въпрос, Съдът трябва да вземе предвид причинените увреждания и условията, при които те са били причинени (*Осман c/у България*, № 43233/98, § 60, 16 февруари 2006 г., и *R. L. и M.-J. D. c/у Франция*, № 44568/98, § 68, 19 май 2004 г.).

46. В конкретния случай жалбоподателите разполагат със съдебномедицински удостоверения, които не са оспорени от правителството и които установяват натъртвания и охлузвания по различни части от телата им (вж. т. 14 по-горе). Тези увреждания изглеждат на Съда достатъчно сериозни, за да влязат в обхвата на чл. 3.

47. Не е оспорено, още повече като се вземе предвид фактическата обстановка, възприета от националните съдилища (вж. т. 21–22 по-горе), че двамата полицейски служители са употребили сила спрямо жалбоподателите. Остава да се установи дали тази сила е била пропорционална и дали държавата може да бъде държана отговорна за причинените увреждания. Във връзка с това Съдът напомня, че когато има употреба на сила от страна на силите на реда, обичайно е в тежест на правителството да докаже, че тя е била пропорционална и необходима (*Rehbock c/у Словения*, № 29462/95, § 72–76, ЕСПЧ 2000-ХП, и *Иван Василев*, цитирано по-горе, § 79).

48. Съдът отбелязва, че макар в настоящия случай в постановените съдебни актове в наказателното производство за набедяване срещу жалбоподателите да са изяснени обстоятелствата около инцидента, това производство не е имало за предмет преценката дали употребата на сила е била оправдана и пропорционална на поведението на жалбоподателите. Националните институции не са се произнесли по този въпрос, повдигнат от жалбоподателите с техния сигнал (вж. т. 54 по-горе). Вярно е, че правителството поддържа, че жалбоподателите са били под въздействието на алкохол, че са отказали да се подчинят, че са нанесли удари на полицаите и поради това употребената сила е била оправдана и пропорционална. Но Съдът отчита, че не му е представено нито едно доказателство, което да установява пияно състояние на жалбо-

подателите и някакви наранявания по телата на двамата полицейски служители – в хода на разследването не са вземани алкохолни проби от жалбоподателите, не са правени медицински изследвания на полицаите.

49. С оглед на тази преценка Съдът приема, че в конкретния случай не е установено употребената срещу жалбоподателите сила да е била необходима и пропорционална предвид обстоятелствата. И стига до извода, че е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията в неговия материалноправен аспект.

2) За ефективността на проведеното разследване

(а) Становищата на страните

50. Жалбоподателите основават твърденията си за липса на ефективно разследване по техните оплаквания за малтретиране главно на обстоятелствата, че прокуратурата не е събрала исканите от тях доказателства и не се е произнесла с краен акт по подадения сигнал. Подчергават, че при липсата на постановление за образуване или отказ за образуване на производство те не са могли да се ползват от правната възможност, дадена им по вътрешното законодателство, да обжалват евентуалния отказ за образуване. Вместо прокуратурата да разследва оплакванията на жалбоподателите, тя е преценила да започне наказателно преследване срещу тях двамата за набеждаване.

51. Правителството изтъква, че сигналът е бил регистриран, че са били снети обяснения от жалбоподателите и от замесените полицейски служители и че съдебно-медицинските свидетелства са били проверени. Въпреки това прокурорът е преценил, че оплакванията са набеждаващи, и затова е образувал наказателно производство срещу двамата. При разглеждане на обвиненията в съда жалбоподателите са били оправдани и са имали възможността, от която и двамата са се възползвали, да претендират обезщетение за това.

(б) Преценката на Съда

52. Съдът напомня, че когато едно лице твърди по защитим начин, че е било подложено на отношение, което е в нарушение на чл. 3, от страна на полицията или други държавни служители, тази разпоредба, ведно с общото задължение на държавата по чл. 1 от Конвенцията да осигури на всяко лице под своята юрисдикция правата и свободите, определени в Конвенцията, предполага и изисква провеждане на ефективно официално разследване. Това разследване трябва да е годно да доведе до издирването и наказването на отговорните лица (вж. *Асенов и др. с/у България*, 28 октомври 1998 г., § 102, *Сборник решения по същество и по допустимост* 1998-VIII, и най-скорошно *Dembele*, цитирано по-горе, § 62). За да е ефективно, разследването

трябва да бъде достатъчно задълбочено и обективно. Властите са длъжни да предприемат всички разумни и налични мерки за събиране на доказателствата, относими към проверяваните факти. В този контекст се подразбира и изискването разследването да бъде проведено в разумни граници експедитивно и старателно (*Bati и др. с/у Турция*, № 33097/96 и № 57834/00, § 134–136, ЕСПЧ 2004-IV (извлечения), *Dembele*, цитирано по-горе, § 63).

53. В настоящия случай няма място за съмнение, че жалбоподателите са сезирали властите със защитими оплаквания за малтретиране от полицията (вж. т. 46–49 по-горе). За органа при това положение се е породило задължение да проведе задълбочено и ефективно разследване, годно да доведе до издирването и наказването на отговорните лица.

54. Още повече изглежда, че макар и някакво разследване да е проведено след сигнала на жалбоподателите (вж. т. 16–22 по-горе), то в неговия ход прокуратурата е преценила да започне наказателно преследване срещу тях двамата за набедяване и така разследването се е концентрирало в изясняване на въпроса извършено ли е, или не престъпление от тях. Ако замесените полицейски служители и другите полицаи, които са присъствали на местопроизшествието, са били подробно разпитани, то това е станало в рамките на производството срещу жалбоподателите. В нито един момент – нито след като на жалбоподателите са повдигнати обвинения за хулиганство, нито след като те са обвинени в набедяване, властите не са счели за нужно да разследват техните оплаквания за малтретиране и да проучат въпроса дали употребената срещу двамата сила е била необходима и пропорционална. Никакъв краен акт не е постановен по сигнала на жалбоподателите, така че те очевидно са били лишени от правната възможност да обжалват евентуалния отказ за образуване на наказателно производство пред прокурор от по-горестоящата прокуратура.

55. С оглед на гореизложеното Съдът счита, че властите не са съумели да изпълнят задължението си за провеждане на ефективно разследване по оплакванията на жалбоподателите за малтретиране. Поради това е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията и в този аспект.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

56. Член 41 от Конвенцията гласи:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея, и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последните от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна.“

А. Вреди

57. Жалбоподателите претендират по 10 000 евро обезщетение за неимуществени вреди за всеки от тях.

58. Правителството твърди, че претенциите са неоснователни или поне прекомерни. Счита, че самото установяване на нарушение е достатъчно справедливо обезщетение.

59. Съдът е на мнение, че следва да възмезди жалбоподателите, като присъди на всеки един от тях обезщетение за неимуществени вреди в размер на 6000 евро.

Б. Разноски

60. Жалбоподателите претендират също така 3060 евро за разноски в производството пред Съда. Представят споразумение, сключено между тях и адвокатите им, относно дължимото възнаграждение и справка за реално извършена работа (51 часа юридическа работа при цена от 60 евро на час). Правят искане присъдената за разноски сума да бъде изплатена директно на техните адвокати.

61. Правителството намира тази претенция за прекомерна и моли Съда да присъди по-малка сума за разноски в съответствие с практиката си.

62. Съгласно постоянната практика на Съда разноските на жалбоподателя може да бъдат признати от Съда само в случаите, когато е доказано, че те реално са направени, били са необходими и са разумни по размер. В случая с оглед на материалите по делото и като изхожда от практиката си, Съдът преценява като разумна сумата от 2000 евро за разноски и я присъжда на жалбоподателите.

В. Лихва за забава

63. Съдът намира за подходящо лихвата за забава да бъде определена на базата на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. Прие жалбата за допустима;
2. Реши, че е допуснато нарушение на чл. 3 от Конвенцията в материалния му аспект;
3. Реши, че е допуснато нарушение на чл. 3 от Конвенцията в процесуалния му аспект;
4. Реши, че
 - а) ответната държава следва да заплати на жалбоподателите в тримесечен срок от датата, на която решението стане окончателно, в съответствие с чл. 44, ал. 2 от

Конвенцията, следните суми, конвертирани в български левове по курса на деня при изплащане на задължението:

(i) 6000 евро на всеки един от жалбоподателите, общо 12 000 евро обезщетения за неимуществени вреди, както и всеки евентуално дължим данък върху посочените суми;

(ii) 2000 евро за разноси, както и всеки евентуално дължим данък върху посочената сума, която да бъде изплатена по сметка на адвокатите на жалбоподателите.

б) от изтичането на гореописания тримесечен срок до плащането върху горепосочените суми се дължи проста лихва в размер на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта;

5. Отхвърли останалата част от претенциите за справедливо обезщетение.

Изготвено на френски език и обявено в писмена форма на 19 май 2015 г. съгласно чл. 77, пар. 2 и 3 от Правилата на Съда.

Франсоаз Елен-Пасос
Секретар

Гуидо Раймонди
Председател